

Statsforvalteren i Troms og Finnmark

Romssa ja Finnmárkku stáhtahálddašeaddji
Tromssan ja Finmarkun staatinhallittija

Vår dato:

12.11.2021

Vår ref:

2021/7766

Deres dato:

13.08.2021

Deres ref:

21/4396

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Bård Magne Pedersen, 77642020

Forslag om endringer i sameloven (samelovens språkregler) - høring

Vi viser til høring av forslag til endringer i samelovens språkregler. Våre merknader er følgende:

Innledende betraktninger

Det er en grunnleggende utfordring at målsettinger, ambisjoner, lover, forskrifter og språkregler for samisk språk så langt ikke har gitt resultater som står i forhold til forventningene. Målsettingene og tiltakene skulle helst allerede ha gitt målbare resultater. Å ta tilbake språk som er truet eller alvorlig truet av utryddelse, er et langvarig prosjekt, som krever utholdenhet og langvarige tiltak.

Dagens situasjon for de samiske språk er relativt lite endret. Unesco har klassifisert lule- og sørsamisk som alvorlig truede språk, mens nordsamisk er truet.

I sammendraget av NOU 2016:18 skriver utvalget at hovedutfordringen er å sikre at språkreglene blir fulgt opp, dvs. at ord og målsettinger følges av handling. Utvalget peker også på at barnehage og skole er særdeles viktige språkarenaer, og at dette vurderes som det viktigste enkelttiltak for å sikre bevaring og vitalisering av samiske språk.

Dette faktum er også det mest sentrale tiltak regjeringsplattformen.¹ Her kan vi lese at Regjeringen vil gjennomføre et *krafttak* for samiske språk, vil utdanne flere samisktalende lærere, førskolelærere og helsearbeidere og sikre samiske læremidler av tilfredsstillende kvalitet. Man vil øke antallet samiske

¹ Hurdalsplattformen 2021-2025

barnehageplasser, jobbe for å styrke barnehustilbud for samiske barn, og føre en aktiv språkpolitikk som gjør at norsk eller samisk forblir det fortrukne språket i alle deler av norsk samfunnsliv. I plattformen slås det også fast at det er behov for nye ordninger i kommunene for å styrke samisk språkopplæring og øke antall språkbrukere.

Regjeringens planer for tiltak for å ta tilbake de samiske språk er i stor grad i samsvar med Språkutvalgets forslag som ble levert 5 år tilbake i tid.

De *mest effektive* og viktigste tiltak gjelder barnehage og skole, og det gjelder opplæring og utdanning.

Samisk språk omtales som et satsingsområde i Hurdalsplattformen. Vi har litt vanskeligheter med å se dette krafttaket i departementets lovforslag og høringsnotat når det gjelder samisk språklov. Vår vurdering er at dette ikke helt gjenspeiler de tiltak som omtales i Hurdalsplattformen.

Ny samisk språklov vil ha en avgjørende betydning for de samiske språkene i fremtiden og en endring av språkloven vil ha en innvirkning både på utviklingen og bevaringen av de samiske språk.

Hvordan de samiske språkene utvikles både muntlig og skriftlig, kommer i stor grad til å avhenge hvilke forpliktelser kommunene får som følge av den nye språkloven. Klare forpliktelser og bestemmelser kan bidra til at bruken av samiske språk utvikles og styrkes.

2.4.1 Forvaltningsområdeordning med tre kommunekategorier

Vi slutter oss til de foreslåtte endringer, også endringen av betegnelse på språkutviklingskommunene (språkbevaringskommuner ref. Språkutvalget). Erfaringene så langt i kommuner innen forvaltningsområdet er i seg selv en begrunnelse for en slik ordning og inndeling.

2.4.2 Sametingets tildeling av tospråklighetsmidler

Vi støtter dette, også med ref. til begrensede ressurser/midler til språkopplæringstiltak.

2.4.3 Innlemmelse av nye kommuner i språkområdet

Vi tilrår motivasjonstiltak heller enn tvang, men vurderer den reelle virkning som usikker. Mye tyder på at mange kommuner nå er mer «modne» for økt fokus på samisk språk, og at ungdommen «viser vei». Eksempler og signaler om dette er

f.eks. initiativ og arrangement i vår region som Markumenno og Riddu Riddu. Disse er utvilsomt i seg selv et uttrykk for økt bevissthet og stolthet knyttet til samisk språk og kultur.

Vi ser at det legges opp stor grad av selvstyre mht. valg av tiltak og tilpasninger etter behov. Et hovedgrep i departementets forslag er å gi mer fleksibilitet til kommunene slik at de kan tilpasse rettighetsnivået til kommunens situasjon, når det gjelder den enkeltes rett til svar på samisk fra kommunenes egne organer.

Departementets forslag er at enkelte kommuner burde ha frihet til å velge om å bli innlemmet i det samiske språkforvaltningsområdet da dette kan føre til at kommunene enklere vil kunne tilrettelegge situasjonen om samisk bruk, samt at det kan ha en motiverende innvirkning på kommunene. Vi er usikre på om dette fører frem, ikke minst basert på fornorskningshistorien og minoritetssituasjonen for de samiske språk, og styrkeforholdet i forhold til majoritetsspråket.

I tillegg kan en slik politisk avgjørelse på kommunenivå bli svært omdiskutert og starte opp debatter lokalt i samfunnet som kan føles belastende for den samiske befolkningen, (ref. til år 2011/2012 da det var stor uenighet om Tromsø skulle bli innlemmet i det samiske språkforvaltningsområdet).

Det er også verdt å merke seg Riksrevisjonens rapport 3-5(2019-2020). Rapporten har fokus på opplæring i skole og barnehager og at det må blir bedre læremidler og flere lærere. Dette er i samsvarer godt med det vi erfarer i vårt fylke.

Ad. bykommunene: Vi vurderer at denne kategori og inndeling gir noen særlige utfordringer hvis det er lokalpolitisk er omstridt og manglende vilje til språktiltak for samisk, og især når frivillighet er det prinsipielle og demokratiske grunnlag. Det må derfor kanskje vurderes strengere krav for disse?

Vi vil også antyde at det kan være en løsning at det gjøres en mer aktiv rekruttering vha. virkemidler og politisk pådriv fra Sametinget i dette som gjelder byene. Det er også viktig å vurdere tiltak i byene basert på det store antall samer som er bosatt f.eks. i en by som Tromsø, og det potensial for stort utbytte av språktiltak som ligger nettopp her.

Fylkeskommuner bør likestilles med kommuner. Dette anses som særlig viktig i områder med flere kommuner i det samiske språkområdet(forvaltningsområdet), slik det er i vårt fylke.

3. Rett til svar på samiske språk

Vi er enige i departementets forslag om at begrepet «regionale offentlige organer» tas ut av loven, og at man kun benytter «offentlige organ» og «lokale offentlige organ».

Vi støtter også det syn at språkressurser anvendes der behovet er størst, og at terskelen for nye kommuner senkes. Vi mener også at differensierte regler vil kunne virke godt for å oppnå et målrettet og tilpasset tilbud.

Alternativ 1: Rett til svar på samisk i språkvitaliseringskommuner i samsvar med kommunens avgjørelse.

Departementets forslag, alternativ 1 (både skriftlig og muntlig svar på samisk) kan i praksis føre til at dagens språklov svekkes.

Et hovedgrep i departementets forslag er å gi mer fleksibilitet til kommunene slik at de kan tilpasse rettighetsnivået til kommunens situasjon, når det gjelder den enkeltes rett til svar på samisk fra kommunenes egne organer.

Det er slått fast at samisk og norsk skal være likestilt. Stor grad av valgfrihet kan i seg selv gjøre det uklart om dette faktisk følges opp. Om det i enkelte tilfeller ikke er gjennomførbart eller overkommelig, kan en løsning være at enkelte sektorer prioriteres, som f.eks helsesektor, omsorgstjenesten og tjenester for barn og unge. Også sektorer som jobber innenfor reindrift burde kunne tilby svar på samisk både skriftlig og muntlig.

Vi er opptatt av at språkrettighetene med en eventuell ny lov ikke svekkes eller begrenses i de kommunene som allerede er innlemmet i språksforvaltingsområdet, men heller at språkrettighetene styrkes i dagens forvaltningsområde.

Innsats og pålegg må likevel så langt det er mulig balanseres ift. lokale forhold, innslag av samisk språk og kultur, samt tilgjengelige ressurser.

Det kan her være aktuelt å bruke og vise til erfaringer i hhv Kåfjord, Lavangen og Tjeldsund, vurdert og sammenlignet med språkutviklingskommuner som Kautokeino og Karasjok. Dette kan muligens gi indikasjoner på hva som i praksis kan antas å være gjennomførbart.

Vi vurderer det som viktig å avpasse tiltak til språksituasjonen i kommunene.

At rett til svar også muntlig, men etter egen vurdering mht. hvem og hvordan åpner for stor valgfrihet, kan i noen grad være positivt, men også gi konsekvenser som nevnt ovenfor. Dette åpner også opp for tilpasning og kreative løsninger, også for trinnvis utvikling og tilpasninger ift. lokale forhold og ulikheter mellom kommuner. En slik modell kan eventuelt styrkes med økonomiske virkemidler, for eksempel tilskudd.

Alternativ 2:

Det bør være det skille mellom nye og «gamle» språkforvaltningskommuner mht. krav til muntlig svar, gjennom pålegg for de gamle og etter kommunens avgjørelse for de «nye».

Dette legger grunnlag for tilpasning til behov for lokale forhold, samt «prioritering» av innsats ift. ulike tjenester, samt tilpasninger ift. tilgang på kompetanse (samisktalende personell).

Bykommuner

Alternativ 2 – med økte forpliktelser jf. alternativ 1 kan være vanskelig å gjennomføre i alle tre bykommunene. Det er på mange måter stor forskjell mellom Tromsø, Trondheim og Oslo. I tillegg kommer at Trondheim og Oslo vil måtte handtere 3 ulike samiske språk.

4.3. Informasjonsplikt

Mer aktiv informasjon henger godt sammen med økte krav og lov og forskrift for de samiske språkene.

5.4 Oversettelse av regler og offentlig informasjon

Innsats/utbytte – balansen må vurderes mht. hvor stor innsats man legger på bruk av ressurser til dette. Dagens situasjon er allerede sterkt preget av manglende ressurser til oppfølging av de mål og tiltak.

Begrensninger i plikt til å tilrettelegge for selvbetjeningsløsning må være fornuftig, også å legge opp til at det enkelte offentlige organ selv vurderer språk.

6.4 Samisk i den offentlige forvaltningen

Det er vårt syn at det bør være likestilling av norsk/samisk i utviklingskommune, og en viss grad av kommunalt selvstyre for dette i øvrige kommuner.

Resultater og positiv utvikling av samisk språk vil stor grad avhenge av virkemidler og ressurser. Hurdalsplattformen signaliserer et «krafttak for samisk språk», og gir gjennom dette forventninger til økt innsats for samisk.

En god kombinasjon av lovkrav og valgfrihet antas å gi resultater på sikt. Å ta tilbake et språk etter 150 år med fornorsking vil kreve tid, mye ressurser og utholdenhet.

Rekruttering, belønning og kursing vil være nødvendig innsats gjennom mange år.

Digitalisering gir økte muligheter for språk som i stor grad finnes og lever utenfor

de sentrale og urbane strøk. Dermed må man anta at digitalisering og desentraliserte utdannings- og opplæringstilbud har fått økt potensial for utvikling. Det er ut fra erfaring behov for tolkefaglig kompetanse i et embete som vårt. Dette burde i seg selv kartlegges og vurderes nærmere også i andre offentlige etater.

Det er et klart behov for å styrke oversettings – og tolkingstjenester. Språkforvaltningskommunene skal leve med dette i mange år. Derfor må kapasiteten til oversetting og slik kompetanse sikres og være tilgjengelig.

7.4 Forslag om å innføre krav om kommunal og fylkeskommunal planlegging for å styrke samiske språk

Vi finner det mest naturlig at dette er tema i kommunale og fylkeskommunale planstrategier.

Også planområdet er preget av begrenset tilgang på kompetent arbeidskraft. Økte lovkrav løser ikke dette.

8.4 Rekruttering av samiskspråklig personell

Vi er usikre hva som er det beste tiltak mht. dette.

Det er vanskelig å avvike fra følge kvalifikasjonsprinsippet ifm. tilsettinger.

Vi vurderer det som et aktuelt virkemiddel, men under forutsetning av at det gjøres gode vurderinger og avveininger. Et slikt tiltak kan være aktuelt på utvalgte tjenesteområder, men vurderinger med hensyn til personlig egnethet vil uansett alltid kunne gjøres.

9.4 Utdanning for å øke samiskspråklig kompetanse i det offentlige

Utdanningspermisjon og tilsvarende virkemidler for å få økt kompetanse virker.

Vi støtter dette forslaget.

10.3.3 Tekniske endringer i sameloven § 3-5 om utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialloven

Barneverninstitusjon inn i §3.5 støttes.

10.4.3 Organisering av samisk språkarbeid

Det er vår vurdering at det må være opp til det enkelte departement eller direktorat å følge opp underliggende etater mht. samisk språk.

Med hilsen

Bård M. Pedersen (e.f.)
assisterende statsforvalter

Dokumentet er elektronisk godkjent